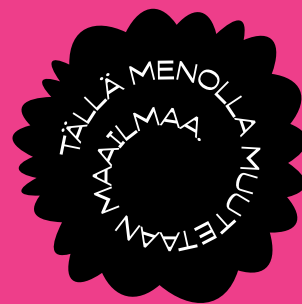


# SAVONIA



OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO  
MUSIIKKI JA TANSSI

# LORUT SÄVELIKSI

Kieli solmuun ja liikkeelle

TEKIJÄ Mari Vainikainen

Koulutusala Kulttuuriala	
Tutkinto-ohjelma Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Mari Vainikainen	
Työn nimi Lorut säveliksi – kieli solmuun ja liikkeelle	
Päiväys	14.12.2024
	15
Yhteistyötaho Savonia-ammattikorkeakoulu	
<p>Idea opinnäytetyöhön lähti kysymyksestä mitä on hyvä lastenmusiikki, sekä kiinnostuksesta että halusta säveltää sellaista. Opinnäytetyön tarkoitus oli säveltää kuusi nykypäiväistä ja innostavaa lastenlaulua, jotka olisivat mielenkiintoisia niin lapsille kuin aikuisillekin.</p> <p>Kirjallisessa osiossa kerrotaan omien sävellyksien synnystä, sekä tekijän ajatuksia aiheesta minkälaisia musiikillisia keinoja käyttämällä sävellystyöhön on ryhdytty. Sävellysten lisäksi työssä on suunniteltu lauluja tukevat osallistavat toiminnot. Kappaleiden sanat ovat kirjailija Kaija Pakkasan lastenrunoja. Työssä kuvaillaan, kuinka lyriikat johdattelivat sävellyksien teemaa ja vaikuttivat kappaleiden tunnelmaan. Tärkeänä asiana kerrotaan myös, miten osallistava toiminta tukee oppimista.</p> <p>Tuotokset esitettiin taustatueksi saadun lapsikuoron, ja soittajakokoonpanon voimin parille oppilasryhmälle eräässä pohjoissavolaisessa koulussa, jonka kanssa konsertti on yhteistyössä toteutettu. Tulevaisuudessa sävellyksistä olisi kiinnostavaa tehdä kirjallinen oppimateriaali, jota voisi käyttää esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja musiikkileikkikouluissa.</p>	
Avainsanat Lastenmusiikki, oppiminen, osallisuus, säveltäminen	

## SISÄLTÖ

1	JOHDANTO .....	4
2	LASTENLAULUJEN SÄVELTÄMINEN JA OSALLISTAVA TOIMINTA .....	6
2.1	Lastenlaulut suomalaisessa perinteessä .....	6
2.2	Musiikin ja liikkeen yhdistämisen hyödyt musiikkikasvatuksessa .....	7
2.3	Säveltämisen näkökulmia .....	7
3	LORUT SÄVELIKSI -PRODUKTION KUVAUS.....	9
3.1	Taiteellisen kokonaisuuden tavoitteet ja yhteistyö.....	9
3.2	Sävellysten suunnittelu .....	10
3.3	Säveltämäni kappaleet .....	11
3.3.1	Papukaijapuu .....	11
3.3.2	Ässäharjoitus .....	11
3.3.3	Ketun kauppa.....	12
3.3.4	Kesämökin siili .....	12
3.3.5	Paketti.....	12
3.3.6	Mistä sadut tulevat .....	12
3.4	Konserttikokonaisuus .....	13
4	POHDINTA .....	14
	LÄHTEET .....	15

## 1 JOHDANTO

Tässä taiteellisessa opinnäytetyössäni halusin säveltää lastenlauluja ja suunnitella niihin liittyen laulujen oppimista edesauttavaa osallistavaa toimintaa. Kyseisen toiminnan muotoina olivat tukiviittomat ja kehorytmit. Sanat ovat suomalaisen lastenkirjailija Kaija Pakkasen käsialaa. Tarkoituksena oli säveltää ja sovittaa kuusi laulua höystettynä sellaisilla musiikillisilla elementeillä, jotka inspiroivat minua itseäni, ja joiden toivoin myös miellyttävän kuulijan korvaa ja visuaalista silmää. Nämä lastenlaulut on suunnattu 4–8-vuotiaille lapsille.

Olen työskennellyt korkeakouluopintojeni rinnalla erityislasten ja -nuorten kanssa. Työni oppilaiden kanssa koostuu musiikista; rytmistä, melodiasta, kuuntelemisesta ja soittamisesta yhdistettynä liikkeeseen ja tekemiseen. Oppimisen ja ymmärtämisen tukena käytän myös tukiviittomia. Joskus tuntuu, että oppilaille opetettavat laulut ovat jo moneen kertaan kuultuja ja kulahtaneita, eikä monissa ole mukana lauluun liittyvää leikkiä. Näistä lähtökohdista sain ajatuksen opinnäytetyöhöni. Otin tavoitteeksi säveltää kuusi kappaletta lastenlauluja, jotka olisivat inspiroivia kohderyhmän lapsia ajatellen. Pedagogina tahdoin kehittää itseäni keksimällä lauluihin oppimista edistävät keholliset toiminnot.

Olen säveltänyt aiemmin jonkin verran musiikkia, mutta en koskaan lastenlauluja. Pohtiessani mitä lastenmusiikki on, mieleeni juolahti erilaisia esimerkkejä lastenlauluista. Ne voivat olla kuulokuvaltaan muutamia ääniä sisältäviä, ja niitä edestakaisin tietyssä järjestyksessä kuljettavia melodioita, tai hieman lennokkaampia melodiakulkuja ja soinnuiltaan enemmän vivahteita sisältäviä lastenlauluja. Mieleeni tuli koulun aamunavauksissa laulettu virret tai musiikkitunneilla ohjelmassa olleet maakunta- ja kansanlaulut. Tai mikseipä vaikka suomalainen tai ulkomainen iskelmä ja pop-musiikki, tai tunnettu klassinen teos. Kappale, jonka on kuullut radiosta tai jonkun muun laulamana. Toisaalta se on perinteistä ja sen rinnalle syntynyttä uutta, juuri lapsia varten tehtyä musiikkia. Saattoi siis päätellä, että mahdollisuuksia lastenmusiikin tyylisuunnalle olisi monia.

Minulle tärkeänä innoittajana sävellystyöhön olivat valmiit sanoitukset, jotka olivat omasta lapsuudesta tuttuja Kaija Pakkasen kirjoittamia lastenrunoja. Varmistin runojen käyttöoikeuden jo hyvissä ajoin ennen sävellystyön alkamista. Mielenkiintoisten ja hauskojen tekstien pohjalta sävelet ja rytmit tulivat mieleen kuin itsestään, ja laulujen säveltämiseen oli inspiroivaa tarttua. Opinnäytetyötä suunnitellessani yksi ajatus olikin, että nämä iältään melko vanhat lasten runot saisivat uuden elämän sävellyksieni kautta joka kerran, kun ne esitettäisiin pienille ja vähän suuremmillekin kuulijoille.

Avaan tässä opinnäytetyössäni niitä sävellyksellisiä keinoja, mitä kappaleissa käytin. Lopullisia kokonaisuuksia en kuitenkaan tuo esille, koska ajatuksena on myöhemmin julkaista tuotoksista oppimateriaalia.

Lähdemateriaalien tutkiminen vahvisti näkemystäni siitä, kuinka musiikki ja liike yhdistettynä toisiinsa tukevat lasten oppimista. Aihetta käsitellään tässä opinnäytetyössäni Dalcroze-pedagogiikan näkökulmasta.

Kirjallisen työn tavoitteena on selvittää lukijalle mahdollisimman tarkasti mitä opinnäytetyöni taiteellinen osio käytännössä tarkoitti, ja mitkä omat tavoitteeni siinä olivat. Itselleni merkittävimmät

osiot taiteellisessa työssä olivat sävellysten ja osallistavan toiminnan yhteensopivuus. Sävellysten esittäminen onnistuneesti sekä kirjallisen työn loppuun saattaminen tiivistäisi minulle kaiken musiikkipedagogiopinnoista oppimani ja kokemani.

Opinnäytetyöni työskentely ajoittui vuosiin 2023–2024. Syksyllä 2023 aloitin kokonaisuuden suunnittelun, jolloin hahmottelin taiteellisen työn aihetta ja miten rajaisin sitä. Kaikki kuusi sävellystä syntyivät syys- ja lokakuussa 2023. Lokakuussa 2023 suunnittelin valmiiksi kappaleiden osallistavat toiminnot, varmistin soittajakokoonpanon ja kysyin sähköpostitse runojen oikeuksien haltijalta lupaa niiden käyttöön. Marraskuussa 2023 varmistui konserttipaikka, kenelle kappaleet esitettäisiin, esityspäivämäärä, ja yhteistyö kuorolaisten kanssa. Alkuvuodesta 2024 kävin harjoittamassa kuorolaisia laulujen ja osallistavan toiminnan esittämisessä, ja treenasimme soittajien kanssa kappaleet kuntoon. Konsertti pidettiin maaliskuussa 2024. Kirjallisen osuuden kirjoittaminen alkoi hiljalleen keväällä 2024 ja sai päätöksen loppuvuodesta 2024.

## 2 LASTENLAULUJEN SÄVELTÄMINEN JA OSALLISTAVA TOIMINTA

### 2.1 Lastenlaulut suomalaisessa perinteessä

Lastenlauluja ovat varmasti sukupolvelta toiselle siirtyneet ja syvälle juurtuneet laulut, mutta ne voivat olla myös pelkästään lapsia varten tehtyä musiikkia. Tekijän mukaan ne voivat olla niin kutsuttua helposti ymmärrettävää perinteiseksi miellettyä lastenmusiikkia, tai sitten selkeästi rajoja rikkovaa ja perinteisestä poikkeavaa. Lastenlaulujen syntyyn ovat vaikuttaneet varmastikin esimerkiksi erilaiset ajan ilmiöt ja se luova työ mitä yksittäinen lauluntekijä on sävellykseensä tuonut. Vuosikymmenien aikana erilaiset asiat ja niiden kietoutuminen toisiinsa ovat vaikuttaneet siihen minkälaista musiikkia lapsille on laulettu, ketkä sitä ovat säveltäneet ja mitä kautta se on saavuttanut lapset kuulijakuntana. Yksinkertaistettuna lastenlaulut ovat yhteisenä hetkenä ihmisen toiselle laulamia lauluja. (Ahola 2010, 8.) Lastenlauluja ei tarvitse ajatella mihinkään tiettyyn tyylilajiin sidottuna, tai pelkästään lapsia varten tehtynä. Niissä saa kuulua niin ilo kuin suru, koska kaikki tunteet kuuluvat myös lapsuuteen. Kielellisesti ja musiikillisesti olisi toivottavaa, että laulut haastaisivat kuulijan, ja niissä voisi jopa olla jonkinlainen valistava tai opettavainen sanoma. (Krokfors et al. 2010, 10.)

Mielenkiintoista on ottaa huomioon myös se, miten käsitteet lapsi ja lapsuus on eri aikoina määritelty eri tavoin (Ahola 2010, 8). 1970-luvulla lasten kasvatuksessa alettiin huomioida lasten oma tahto ja valinnat. Nyt heidät nähtiin itsenäisinä ja luovina yksilöinä, kun aiemmin heidät kasvatettiin kunnioittamaan ja tottelemaan auktoriteetteja. Samaan aikaan lastenmusiikki eli muutoksessa, kun laulujen tekijät halusivat laulujen sanojen vastaavan paremmin uusiutunutta käsitystä lapsuudesta. Lyriikoihin otettiin aiheita lasten omista kokemusmaailmoista, ja musiikkia sävellettiin myös lastenlo-ruihin ja lyhyisiin satuihin. Sanoituksissa alettiin käyttämään nonsense-satuperinnettä, jonka ominaispiirteitä tarinoissa ja runoissa olivat kerronnan vapaus ja tapahtumien sattumanvaraisuus. (Henriksson 2010, 156.) Nonsense-satuperinteessä voidaan irtaantua todellisen maailman logiikasta ja leikitellä kielellisesti kaikilla mahdollisilla niin sanotusti normaaleilla asioilla kuin myös hölynpölyllä (Suojala 2001, 37).

1970-luvulla lastenmusiikki muuttui ja kehittyi myös säveltämisen näkökulmasta. Haluttiin tehdä uudentyyllisiä ja musiikillisesti mielenkiintoisia lauluja, joihin otettiin vaikutteita mm. afroamerikkalaisesta rytmimusiikista, jazzista ja taidemusiikista. Kyseisen ajan ja uuden tyylin omaksuneet säveltäjät yhdistelivät luovasti erilaisia musiikkilajeja, ja näille uudelmaisille lastenlauluille löytyikin heti kysyntää. (Henriksson 2010, 157.)

2000-luvulla lastenmusiikki on kokenut suurta muutosta. On tutkittu, että lapset kuuntelevat nykyään hyvin vähän perinteistä lastenmusiikkia. Niiden tilalle kuunneltavaksi on tullut esimerkiksi sosiaalisesta mediasta ja Spotifysta löytyvät niin aikuisille kuin lapsillekin suunnatut genrestä riippumattomat kappaleet. Perinteiset lastenlaulut saattavatkin olla katoava kulttuuri, joka elää vain aikuisten muistoissa. (Aaltonen 2012.)

## 2.2 Musiikin ja liikkeen yhdistämisen hyödyt musiikkikasvatuksessa

Musiikkikasvatuksen tärkeimpiä toimintamalleja ovat kokonaisvaltaisen tekemisen ja kokemisen liittäminen toisiinsa, joka osaltaan kehittää lapsen maailmaa mahdollisimman monipuolisesti ja luovasti. Lapsen sosioemotionaaliset, kognitiiviset ja psykomotoriset valmiudet kehittyvät tavoitteellisella musiikkikasvatuksella, ja onkin tärkeää, että lapsi pääsisi jo alkuopetuksenkin aikana säännöllisesti osalliseksi musiikkileikeistä. Lapsi oppii luonnostaan kehittämään omaa kasvuprosessiaan musiikkia ja sen luomia ajatuksia käyttäen, jos hän pääsee elämään musiikillisessa ympäristössä. (Ruokonen 2001, 123.)

Dalcroze-rytmiikka, toiselta nimeltään Dalcroze-pedagogiikka, tuo yhteen improvisoinnin, säveltapailun ja rytmisen liikkeen. Dalcroze-pedagogiikan tarkoituksena on kehittää muusikkoutta laaja-alaisesti. Tälle ajatukselle perustuu myös suomalainen musiikkikasvatuksellinen musiikkiliikunta. (Juntunen 2009, 246.)

Dalcroze-pedagogit ajattelevat vahvasti niin, että musiikillista ymmärtämistä voivat vahvistaa musiikin ja liikkeen keholliset kokemukset (Juntunen 2009, 250). Lapsen oppimisen väline on liikkuminen. Kun lapsi käyttää aktiivisesti kehoaan oppimisen aikana, se vaikuttaa myönteisesti muistamiseen ja myös helpottaa sitä. (Linnavalli & Huutilainen 2022, 68.) Elämykset, joita musiikki ja liike meille tarjoavat, ovat ainutlaatuisia hetkiä lapsen kokemusmaailmassa. He voivat kokonaisvaltaisesti tuntea ja ilmaista itseään, oppia omien kehollisten tuntemuksien kautta, samalla ollen kosketuksissa musiikin ja itsensä kanssa. (Juntunen 2009, 250.)

Kehon ja mielen yhteyden vahvistaminen musiikillisessa toiminnassa on yksi Dalcroze-pedagogiikan tavoitteista. Ajatuksena on, että mielen ja kehon kokemusten merkitys on rakentava prosessi. Toiminnan hetkellä mielen ja kehon toiminta yhdessä musiikin kanssa muokkaa ajattelua ja vie meitä kohti parempaa kokemusta. (Juntunen 2009, 247.) Kehollinen osallistuminen musiikin oppimisessa pyrkii kehittämään musiikin tietämisen eri osa-alueita. Liike välittää kehollista ja musiikillista ajattelua, tietämistä ja kokemista, mutta osaltaan myös muokkaa niitä. (Juntunen 2009, 246.)

Kehollinen toiminta ja musiikki on kahden taidemuodon yhdistämistä samalla kertaa. Niiden oppimisen kehittämisen tavoitteena on edesauttaa kommunikointi- ja vuorovaikutustaitoja, itsetuntemusta, kehonhallintaa, luovuutta sekä tukea oppimista kokonaisvaltaisesti. (Juntunen 2009, 246.)

## 2.3 Säveltämisen näkökulmia

Säveltämistä voidaan ajatella erityisessä ja laajassa mielessä. Tällöin ajatellaan, että erityisessä tavassa säveltäjä on koulutettu tai työn kautta ammattilaiseksi kehittynyt henkilö, joka luo musiikillisia kokonaisuuksia. Laajassa mielessä säveltämisestä voidaan sanoa, että se voi olla mitä tahansa luovasti tuotettua musiikillista äänimaisemaa tutkivaa toimintaa. (Ojala, Väkevä 2013, 10–11.) Kun ihminen säveltää, hän rakentaa uusia merkityssuhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön. Merkityksien rakentumiseen vaikuttavat esimerkiksi tunteet ja mielikuvat. (Kaikkonen, Laes 2013, 46.)

Säveltämistä on tutkittu monesta eri lähtökohdasta. Säveltäminen semioottisen tilan näkökulmasta tarkoittaa sitä elämämme aluetta, jossa teemme erilaisia asioita ja ilmiöitä merkityksellisiksi. Mietimme jo säveltäessämme minkälaisia käytännön seuraamuksia sävellyksellä voi olla. (Ojala, Väkevä

2013, 15.) Pohdimme sävellykseen tuottamiamme ääniä ja niiden suhteita toisiinsa, ja sitä miten ne vaikuttavat ulkopuoliseen kuulijaan.

Sosiokulttuurisen merkityksen säveltämiseen tuo se, miten voimme ideoida uusia kulttuurisia käytäntöjä ja siten toteuttaa uusia musiikkikulttuurisia mahdollisuuksia. Kun hahmotamme ääneen liittyviä merkityksiä, on se tapamme löytää uusia keinoja itsensä suhteuttamisessa ympäristöön, jossa elämme. (Ojala, Väkevä 2013, 16.)

Näiden kahden näkökulman yhdistäminen on omiaan tarjoamaan säveltämisen mahdollisuuden kenelle tahansa, tuijottamatta ammattiin tai teoreettisen musiikin hahmottamisen osaamiseen. (Ojala, Väkevä 2013, 17).

### 3 LORUT SÄVELIKSI -PRODUKTION KUVAUS

#### 3.1 Taiteellisen kokonaisuuden tavoitteet ja yhteistyö

Opinnäytetyön taiteellinen osuus koostui kuuden lastenlaulun säveltämisestä vanhojen lastenlorujen pohjalle. Työ sisälsi kuuden tekstin valitsemisen, kappaleiden säveltämisen ja nuotintamisen, esittävän kokoonpanon harjoittamisen ja konserttitilaan, -aikaan ja kohdeyleisöön liittyvien asioiden järjestelyt.

Taiteellisen työn tavoitteena minulla oli säveltää kuusi lastenlaulua, jotka olisivat niin lasten kuin vanhempienkin makuun. Kehittämisen kohteeksi asetin itselleni kuulijakunnan huomioimisen. Laulun tuli olla mahdollisimman helposti opittavia sekä mielenkiintoa herättäviä kohderyhmän lapsia ajatellen. Säveltämissäni kappaleissa käytetyt Kaija Pakkasen kirjoittamat lastenlorut olivat mielestäni teemoiltaan innostavia ja sanoiltaan hauskoja kielenkieputtelijoita. Siksi yritin parhaani mukaan löytää myös sävellyksiini samanlaiset kiemurat ja koukut niin, että parhaimmillaan laulut pitäisivät kuulijan alusta loppuun asti otteessaan. Halusin säveltää itselleni ominaiseen tapaan käyttäen mm. harmonioita, melodioita ja rytmejä, jotka tuntuvat minulle luonnollisilta. Mielestäni säveltäminen on oman pään sisällä syntyvää ajatusten ja ideoiden, musiikin teorian tietämyksen ja omien musiikillisten mieltymysten luovaa yhdistelyä. Tahdoin saada aikaan hyvälle tuntuva ja kuulostavaa musiikkia, en perinteistä muutaman soinnun ja joonisen asteikon ensimmäistä viittä ääntä kuljettavaa melodiaa. Sävellystyötä aloittaessani ajattelin, että kappaleissa saisi olla groove- ja jazzmusiikin puolellakin paljon käytettyjä mukaansa tempaavia rytmejä ja laajoja sointuja. Perinteisistä lastenlauluista puuttuu usein kyseiset elementit, ja ne saattavat olla hieman yksitoikkoisia ja tasapaksuja. Uskon että niistä poikkeavat lastenlaulut olisivat yhtä helposti opittavissa ja haastaisivat lapsia sopivissa määrin.

Toinen tavoite työssäni oli lisätä ainakin osaan kappaleista jonkinlainen osallistava elementti. Tämä pedagoginen näkökulma toi laulujen oppimisen tueksi mm. tukiviittomia ja kehorytmejä. Sävellysten kohderyhmänä oli 4–8-vuotiaat lapset. Koin, että heidän näkökulmastaan olisi tärkeää ja mielenkiintoista että uuden laulettavan laulun lisäksi he saisivat opetella myös siihen kuuluvan kehollisen toiminnon. Se lisäisi innostusta laulujen oppimiseen ja saattaisi tehdä siitä merkityksellisempää. Laulu ja liike yhdistettyinä toisiinsa tukisivat tiettävästi oppimista. Myös osallisuus ja saavutettavuus kasvaisi esimerkiksi heille keillä on kielellisen kehityksen haasteita.

Kolmantena tavoitteena oli tehdä konsertista kiinnostava, helposti saavutettava, aistiystävällinen ja muutoinkin mahdolliset erityiset tarpeet huomioon ottavan matalan kynnyksen tapahtuma. Yritin mahdollisimman tarkasti ja yksityiskohtaisesti miettiä miten saisin onnistuneesti toteutettua tämän osa-alueen. Onnekseni sain tilaisuuden mennä erääseen entuudestaan tuttuun pohjoissavolaiseen kouluun esittämään työni tuotokset. Näin ollen toteutui heti pari huomioon otettavaa asiaa; lapset pääsivät esteettömästi omassa koulussaan valmiiksi tuttuun, hieman isompaan luokkatilaan katsomaan konserttia.

Pohdin etukäteen minkälaisia asioita konserttipaikan suhteen tulisi huomioida, jotta edellä mainitut tavoitteet toteutuisivat. Pidin valaistuksen normaalina, eli valoja ei sammutettu tai himmennetty, ja

tapahtuman kesto pysyi alle puolessa tunnissa. Näillä keinoilla tila pysyi muuttumattomana, tapahtuma ei venynyt liian pitkäksi, ja lasten oli mahdollisimman helppo keskittyä yhtäjaksoisesti uusiin kuulemiinsa lauluihin.

Instrumentit olivat keskittymisen suhteen olennaisena osana valintaa tehdessäni. Mietin mitkä soittimet olisivat ulkonäön perusteella kiinnostavia katsoa, soinniltaan toisistaan hyvin erottuvia ja ääneltään sopivia niin, ettei melutaso nousisi liian korkeaksi. Halusin kokoonpanon olevan kooltaan pieni, ja soitinten sopivan soitannollisten mahdollisuuksien puolesta keskenään hyvin yhteen. Asiaan vaikutti tietysti myös se, minkä instrumenttien taitajia entuudestaan tunsin, ja ketkä heistä olisivat kiinnostuneita tekemään lastenmusiikkikonserttia. Pohdinnan ja kyselyiden tuloksena sain projektiin mukaan haitarin- ja pianonsoittajan. Itse soitin kokoonpanossa kontrabassoa.

Lasten keskittymisen kannalta oman osansa konserttiin toi tilaisuus tehdä yhteistyötä kyseisen koulun erään luokan kanssa, jotka olivat etsineet itselleen jonkinlaista pientä musiikkiin liittyvää projektia. Yleisölle olisi varmasti mielenkiintoista katsoa toisia lapsia laulamassa ja liikkumassa musiikin tahtiin. Sain lapsikuoron mukaani laulamaan kappaleet, ja he myös toteuttaisivat kappaleissa esiintyvät kehorytmit. Etenimme niin, että lähetin nuotit luokan opettajalle, ja hän harjoitutti lauluja oppilailleen musiikkitunneilla. Luokasta löytyi myös muutama oppilas, jotka opettelivat lauluihin liittyvät tukiviittomat, ja he esittivät ne konsertissa kuorolaisten joukossa eturivissä. Kävin muutamia kertoja luokassa opettamassa tukiviittomat ja muut osallistavat toiminnot, ja laulattamassa kappaleet läpi. Luokan opettaja ja oppilaat olivat paneutuneita tähän projektiin, ja yhteistyö oli helppoa ja sujuvaa. Sovimme opettajan kanssa, että konsertissa hän johtaisi kuoroa, koska itse olisin laulamassa ja soittamassa hieman taka-alalla, ja johtaminen olisi ollut siinä tilanteessa itselleni haastavaa.

### 3.2 Sävellysten suunnittelu

Ennen sävellystyön aloittamista pohdin mitä musiikillisia elementtejä minun tulisi ottaa huomioon. Kappaleiden säveltämiseen vaikuttivat tekstit ja tukiviittomat. Sanoitukset muodostivat mielikuvan minkälainen tunnelma ja melodia kuhunkin loruun voisi sopia, kun taas tukiviittomat asettivat itselleni raamit esimerkiksi tempoon liittyvissä asioissa. Prosessin aikana oli tärkeää pitää mielessä olisivatko rytmi ja harmonia ymmärrettäviä, laulut sopivan pituisia sekä millaisia tunteita voisin niillä kuulijassa herättää.

Halusin käyttää kappaleissa duuripentatonista asteikkoja, tiettyä käännöstä molli 9 –soinnusta, ja kolmisointua laajempia sointuja. Pohdin myös, olisiko mahdollista hyödyntää sävellyksien melodioiden jotakin harvemmin kuultua asteikkokulkua. Päädyin valitsemaan tähän tarkoitukseen lyhyen asteikon neljä ensimmäistä ääntä. Sävellystyössä otin parhaani mukaan huomioon sävellajit niin, että kappaleiden melodiat olisivat mahdollisimman sopivia etenkin lasten laulettaviksi.

Ymmärrän, että lasten ääniala on korkeampi kuin aikuisen, ja esimerkiksi monen sävelaskeleen päähän hyppäävät melodiakulut saattavat olla hankalia. Toisaalta puhutaan, kuinka lapsi oppii nopeasti ja heitä kannattaa haastaa, joten uskoisin sävellyksissäni olevan sekä helppoja lauluja, että myös jotain uutta ihmeteltävää.

Selkeänä mielessäni oli, että joihinkin kappaleisiin käyttäisin kolmimuunteisuutta, ja jotakin kenties ei niin usein lastenlauluissa esiintyvää tahtilajia. Toiset kappaleet saisivat olla rytmikkäämpiä ja akseptoidumpia, toiset taas rauhallisia ja legatomaisempia. Rytmien ja tempon vaihtelut toisivat kappaleisiin hyvin vivahteikkautta. Sävellysvaiheessa koin näiden asioiden huomioonottamisen helppona ja hyvänä apuna työn edistämiseksi. Sävellysteni pohjalla taisi olla tietämättäni jo 1970-luvulla alkunsa saanut muutos lastenmusiikin tekemisessä, jonka ajatuksena oli eri musiikkityylien käyttäminen ja yhdistäminen.

Etenin sävellystyössä tekstit edellä. Valitsin kirjasta loruja, joiden aiheen ja esimerkiksi henkilöiden ajattelin olevan mielenkiintoisia lapsen näkökulmasta. Sellaisia, jotka kuulostivat omaan korvaan hauskoilta tai niissä oli kiinnostava tarina. Valitsemani runot myötäilivät nonsense-tyyliä, sillä ne olivat teksteiltään mielikuvituksellisia ja lennokkaita. Kun sanat olivat valmiina edessäni, niin niiden luonne jo kertoi, mitä keinoja käyttäen halusin lähteä kutakin laulua säveltämään.

Muutama sävellys syntyi ennen tekstin valintaa, ja silloin etenin niin, että etsin kirjasta sopivasti inspiroivat sanat ja ikään kuin istutin ne lokahtamaan paikoilleen. Lorut olivat omasta lapsuudestani tuttuja, ja siksi niitä oli erityisen kiinnostavaa ja inspiroivaa käyttää tässä projektissa. Kysyin lorujen oikeuksien haltijalta suostumuksen tekstien käyttöön ja mahdolliseen muokkaukseen. Sovimme asiasta sähköpostikeskustelussa. Hän oli hyvin mielissään, että säveltäisin lastenmusiikkia hänen äitinsä kirjoittamiin loruihin.

### 3.3 Säveltämäni kappaleet

#### 3.3.1 Papukaijapuu

Papukaijapuu-niminen kappale valmistui ensimmäisenä. Tekstissä on suomen kielen lisäksi paljon hassuja sanoja, jotka eivät tarkoita mitään. Ne tarvitsivat mielestäni aikaa lausumiselle. Sen vuoksi aloin ensiksi suunnitella ja soittaa pianon ääressä hyvin rauhallista ja kellovaa sointukulkua. Soinnuista tuli kolmisointua laajempia, ja melodia pysyy melko yksinkertaisena läpi koko laulun.

Tähän kappaleeseen tuntui haastavalta keksiä osallistava elementti, vaikka se lopulta löytyikin. Haastavalta se tuntui siksi, koska omat odotukset ja tavoitteet osallistavuuden keksimiseen olivat ensin liian korkealla. Ajattelin ensin, että osallistavuutta täytyisi olla aina laulun jokaisessa kohdassa. Ymmärsin kuitenkin, että vähempikin riittää. Tein siis niin, että outojen sanojen kohdissa vain lauletaan, ja laulun huipennuskohtaa korostetaan muun muassa tukiviittomalla 'mitä kuuluu itsellesi'.

#### 3.3.2 Ässäharjoitus

Tässä laulussa teksti on sähkökästi suhiseva ja koko kappaleen perusta. Ajattelin, että kappaleessa ei tarvitsisi olla koko laulun ajan tehtävää leikkiä mukana, koska kielellinen ilmaisu on niin vahvasti läsnä. Ainoastaan eräässä kohdassa missä kuiskataan muutamia kertoja "ässäsän Essi", piirretään samaan aikaan kädellä ilmaan S-kirjainta.

Tästä sävellyksestä tuli yksi suosikkikappaleistani. Onnistuin mielestäni säveltämään lauluun hyvän draamankaaren. Laulu alkaa levollisesti ja kevyesti. Sitten tulee lyhyt ja sähkökampi jakso, jossa lau-

lajat laulavat S-kirjaimella alkavia sanoja, ja ässän on tarkoitus suhahtaa joka kerralla hyvin terävästi. Tämän osan jälkeen palataan taas levolliseen tunnelmaan. Soinnutuksesta tuli omasta mielestäni mielenkiintoinen.

### 3.3.3 Ketun kauppa

Laulu kertoo siitä, miten ovela kettu myy kaupassaan eri eläimille heidän tuhomukseen koituvia asioita, esimerkiksi hiirille loukkuja. Runon tarina synnytti idean sävellyksen tyylistä. Laulusta tuli kolmea dominanttisointua kierrättävä staattinen ja melko raskas kappale.

Kappaleessa mainitaan eri eläimiä ja niistä oli helppo johtaa tähän osallistavat tukiviittomat. Käytin tässä myös kaikulaulua, eli toinen puolisko kuorolaisista lauloi tietyn säkeen ja toinen puoli toisti saman heti perään. Pidin myös laulun tekstissä olevasta pohdinnasta, jossa mietitään, että mistä mahtaa johtua, ettei kukaan eläimistä osta ketun kaupasta mitään. Tuosta kysymyksestä voisi tehtävämuotoisesti keskustella laulua laulavien lasten kanssa.

### 3.3.4 Kesämökin siili

Kesämökin siili on tarinankerronnallinen kappale. Sanoja tulee paljon melko nopeasti peräjälkeen ja soinnut vaihtuvat tiheään tahtiin. Siksi ajattelin, että tämä on sellainen laulu, jossa keskitytään kertomaan laulun tarina ilman osallistavaa toimintaa. Sävellystä voisi kuvailla niin, että sointukierto mukaillee perinteikkään jazz-musiikin linjoja, ja rytmikasta löytyy yhteneväisyyksiä latin-henkiseen musiikkiin.

### 3.3.5 Paketti

Ilotteleva ja hilpeä, duuripentatonisella asteikolla alkava, ja melkeinpä koko laulun ajan sitä edestakaisin pyörittelevä Paketti voisi olla kyseisen asteikon opetteluun ohjaava laulu. Soinnuiksi tähän rytmikaltaan kolmimuunteiseen kappaleeseen valikoitui yksinkertainen, melkein pelkästään kolmisointuihin perustuva pohja.

Tästä iloisesta ja hilpeästä kappaleesta voisi tulla vaikkapa uusi onnittelulaulu vanhojen tuttujen rinnalle, lauletaanhan kappaleessa, kuinka on "lysti saada paketti". Tekstissä puhutaan myös mm. "saketista" ja "kukkapuketista". Nämä sanat saattavat olla nykypäivän lapsille tuntemattomia. Laulun myötä ne tulisivat tutuiksi, kuulluiksi ja käyttöön. Kappaleessa oppimisen apuna ovat tukiviittomat.

### 3.3.6 Mistä sadut tulevat

Tässä hieman surumielisessä kappaleessa on melko utuinen tunnelma. Sitä luo kauniit ja herkän kuuloiset soinnut, joiden suunnittelussa onnistuin mielestäni hyvin.

Laulun tahtilaji on 7/8. Se on mielestäni helposti hahmotettavissa, koska pianosäestyksessä kahdeksasosien melodia toistuu koko kappaleen ajan. Myös painotus tahdin ensimmäiselle iskulle korostuu, ja tämä varmasti selkeyttää laulumelodian alkuja.

Sävelsin tämän kappaleen kaksiaäniseksi, mutta kuorolaiset olivat harjoitelleet laulamaan ainoastaan yksiaänisesti. Konsertissa haitari soitti laululle tarkoitetun toisen äänen, joka oli tärkeä osa kappaletta ja tuki harmonisesti sävellyksen kokonaisuutta.

### 3.4 Konserttikokonaisuus

Opinnäytetyöni tuotokset, yhteensä kuusi osallistavaa lastenlaulua, esitettiin pohjoissavolaisessa koulussa maaliskuussa 2024. Konsertti pidettiin koulussa sellaisessa tilassa, joka oli suunniteltu soveltuvaksi pienimuotoisille tapahtumille. Tapahtuma järjestettiin keskellä koulupäivää kahdelle pienelle ryhmälle peräkkäin, ja se korvasi näiden ryhmien sille ajalle tarkoitetun musiikkitunnin.

Olin sopinut konsertin esittämisestä ryhmien musiikinopettajan kanssa loppuvuodesta 2023. Tunnimme toisemme entuudestaan, ja hän kiinnostui heti ottamaan konserttikokonaisuuteni esitettäväksi heidän tunnilleen. Koulun rehtorin kanssa konsertin esittämisestä ja siihen liittyvistä asioista keskusteltiin alkuvuodesta 2024. Tapaamisessa sovimme, että koulu ja konserttitilanteeseen liittyvät henkilöt pysyvät anonyymeina.

Konserttipäivänä pääsimme soittajien kanssa paikalle puoli tuntia ennen esitystä. Tila oli laitettu jo valmiiksi, eikä sen erityisempiä järjestelyjä tarvinnut tehdä. Itselläni oli selkeä kuva, minkälaisessa muodostelmassa esiintyisimme niin, että kaikki esiintyjät näkyisivät katsojille. Kun kuorolaiset saapuivat paikalle, huomasin että tila olikin hiukan liian pieni näin suurelle esiintyjäryhmälle. Koska osa kuorolaisista esitti osallistavat toiminnot, täytyi heidän ehdottomasti olla edessä. Soittajat jäivät sitten hiukan taka-alalle. Tämä hieman harmitti, mutta ei kuitenkaan häirinnyt kokonaisuutta millään tavalla.

Esitystilanne sujui mallikkaasti. Avasin tilaisuuden lyhyesti, ja esityksen edetessä esittelin tulevat laulut ja saatoin mainita jonkin seikan niihin liittyvistä osallistavista toiminnoista. Kuorolaiset lauloivat rohkeasti, ja kappaleet kuulostivat juuri siltä miltä pitikin. Esiintyminen oli rentoa ja mukavaa. Uskon, että tämä välittyi myös yleisöön. Molempien ryhmien oppilaat kuuntelivat tarkkaavaisina ja jaksoivat keskittyä hienosti koko esityksen ajan.

Konsertin jälkeen keskustelimme sävellyksistäni kuuntelemassa olleiden koulun opettajien sekä opinnäytetyön ohjaajieni kanssa. Heidän mielestään tässä oli potentiaalia tarjota konserttikokonaisuutta esimerkiksi päiväkoteihin ja kouluihin, tai tehdä julkaisu kirjallisessa muodossa. Muutama koulun opettaja toivoi, että heidän oppilaansa saisivat esittää yhden sävellyksistäni koulun kevätjuhlassa. Kaiken kaikkiaan sain heiltä kehittäviä ja positiivisia kommentteja.

## 4 POHDINTA

Opinnäytetyöni sävellysvaiheen eteenpäin vieminen oli minulle mieluisaa. Tuntui, että siinä olin omalla mukavuusalueellani. Ideat kappaleisiin tulivat mieleeni hyvinkin nopeasti, ja sain ne helposti valmiiksi. Tässä kohtaa projektia pysähdyin miettimään, miksi ne valmistuivat niin nopeasti. Olisiko ollut tarpeen kyseenalaistaa valmiit sävellykset ja hioa niitä edelleen, vaikka niihin oli sillä hetkellä tyytyväinen. Päätin kuitenkin luottaa omaan ammattitaitoon ja intuitioon sekä kotona lapsiltani saamaan palautteeseen, ja uskoin kappaleiden olevan esityskelpoisia.

Sävellystyön taustalla pidin yllä ajatusta, että niiden tulisi olla kuulijoilleen helposti lähestyttäviä. Etukäteen suunnittelemani rytmit ja harmoniaan liittyvät asiat toteutuivat suunnitelmieni mukaan, ja kappaleista tuli mielestäni monipuolisia ja onnistuneita kokonaisuuksia. Myös osallistavan tekemisen suunnittelu oli jouhevaa, ja sain ne valmiiksi nopealla aikataululla. Jälkeenpäin jäin pohtimaan, olisiko lauluihin pitänyt lisätä enemmän tukiviittomia tai muuta toimintaa, tai lisätä osallistava elementti jokaiseen kappaleeseen. Ainakin tältä osin tuotoksia voisi tulevaisuudessa kehittää vielä lisää.

Tavoitteeni järjestää helposti saavutettava ja kuulijoiden luo tuotu konsertti, onnistui erinomaisesti. Käytännön asiat, kuten sopivan tilan valitseminen ja aikatauluista sopiminen, oli helppoa hoitaa koulun yhteyshenkilön kanssa. Koulu ja siellä olleet puitteet takasivat, että sain esittää sävellykset suunnittelemalleni kohderyhmälle huomioiden juuri niitä seikkoja mitä alun perin olin ajatellutkin.

Näin esitystilanteen aikana kuulijoiden kasvoilta reaktioita, miten laulut vaikuttivat heihin. Lasten hymyssä olevat suut ja keskittyneet ilmeet olivat sitä parasta palautetta, mitä esiintymishetkellä sain. Kiitosta konsertista antoivat ryhmien musiikinopettaja, heidän mukanaan olleet ohjaajat sekä omat opinnäytetyöni ohjaajat. Palautteessa mainittiin, että kokonaisuus oli viihdyttävä, monipuolinen, sopivan pituinen ja hyvin suunniteltu. Tämä vahvisti omaa näkemystäni konsertin onnistumisesta.

Konserttia katsomassa olleille lapsille oli tapahtumahetkellä äänitetty esittämiämme kappaleita. Kuulin jälkeenpäin muutamien oppilaiden vanhemmilta, että äänitteet olivat kovassa kuuntelussa kotonaakin. Kuulijaryhmien opettajat olivat myös kiinnostuneita lauluista, ja yksi niistä esitettiin toukuussa koko koulun yhteisessä kevätjuhlassa.

Opinnäytetyön tekeminen antoi minulle uusia pedagogisia ja käytännönläheisiä näkökulmia säveltämisen ja osallistavien elementtien yhdistämiseen. Kappaleiden työstäminen kehitti myös pianonsoitotaitoani. Sain edistettyä monta sävellyksellistä asiaa vieläkin paremmaksi kokeilemalla tai jopa vahingossa löytämällä miellyttävän ratkaisun.

Toivon, että valmiit laulut voisivat olla tulevaisuudessa materiaalina itselleni ja muille sävellyksistäni kiinnostuneille. Niitä voisi käyttää esimerkiksi musiikkileikkikouluissa ja alakoulun musiikin opetuksessa. Tämä edellyttäisi, että sävellyksistäni olisi julkaistu kaikille käyttöön saatava materiaali. Koska sellaista ei vielä ole, en julkista tuotoksiani tässä opinnäytetyössä.

## LÄHTEET

- Aaltonen, H. 2012. Hukkasivatko Spotify ja Robin lastenmusiikin? Helsingin Sanomien verkkouutinen. <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/hukkasivatko-spotify-ja-robin-lastenmusiikin>. Viitattu 13.12.2024.
- Ahola, A. 2010. Lukijalle. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen. (toim.) Aika laulaa lapsen kanssa: Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Henriksson, J. 2010. Lastenmusiikki uudistuu 1970-luvulla. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen. (toim.) Aika laulaa lapsen kanssa: Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Juntunen, M-L. 2009. Musiikki, liike ja kehollinen kokemus. Teoksessa Louhivuori, J. ym. (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Verkkojulkaisu. <https://fisme.fi/wp-content/uploads/2017/08/Musiikki-liike-ja-kehollinen-kokemus-Juntunen.pdf>. Viitattu 14.11.2024.
- Kaikkonen, M. & Laes, T. 2013. Säveltämisen työtapoja erityismusiikkikasvatuksessa. Teoksessa J. Ojala & L. Väkevä. (toim.) Säveltäjäksi kasvattaminen - Pedagogisia näkökulmia musiikin luovaan tekijyyteen. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Krokkfors, M., Häyrynen, A., Jalkanen, P. & Kurki, L. 2010. Mitä on lastenmusiikki? Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen. (toim.) Aika laulaa lapsen kanssa: Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Linnavalli, T. & Huotilainen, M. 2022. Musiikki ja muut taito- ja taideaineet – kokeellisen tutkimuksen tuloksia. Teoksessa I. Ruokonen. (toim.) Ilmaisun ilo. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Ojala, J. & Väkevä, L. 2013. Säveltäminen luovana ja merkityksellisenä toimintana. Teoksessa J. Ojala & L. Väkevä. (toim.) Säveltäjäksi kasvattaminen - Pedagogisia näkökulmia musiikin luovaan tekijyyteen. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Suojala, M. 2001. Taidesatu elää ajassa ja ajattomana. Teoksessa M. Suojala & M. Karjalainen. (toim.) Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Hämeenlinna: Karisto Oy.